

طرحنامه کرسی ترویجی

عنوان کرسی:

عنوان فارسی:
بررسی تحقق جنایت نسل‌زدایی در فلسطین از منظر حقوق بین‌الملل
عنوان انگلیسی:
Examining the Commission of the Crime of Genocide in Palestine under International Law
عنوان عربی:
دراسة تحقق جريمة الإبادة الجماعية في فلسطين من منظور القانون الدولي

الف. شرح موضوع: موضوع کرسی ترویجی بطور دقیق و علمی شرح داده شود.

نسل‌زدایی که گاهی از آن به ژنوساید^۱، ژنوسید یا نسل‌کشی^۲ یاد شده، به موجب حقوق بین‌الملل و به طور مشخص در کنوانسیون ۱۹۴۸ منع و مجازات جنایت نسل‌زدایی، ممنوع دانسته شده است^۳ و از آن به فجیع‌ترین^۴ و شنیع‌ترین جنایت بین‌المللی^۵ یاد شده است. ژنوساید، از دو واژه عمومی genos از زبان یونانی به معنای مردم و occidere از زبان لاتین به معنای کشتن تشکیل شده است.^۶ اساسنامه محاکم بین‌المللی کیفری از جمله و به ویژه اساسنامه دیوان بین‌المللی کیفری به عنوان دادگاهی که در گستره جهانی از صلاحیت بین‌المللی برای مقابله با بی‌کیفرمانی برخوردار است در ماده ۶ اساسنامه خود،^۷ بر آن شده‌اند که به مقابله با جنایت نسل‌زدایی بپردازند.^۸ با توجه به وضعیت اسفناک اقدام صورت گرفته توسط رژیم صهیونیستی و هم‌دستان آن در فلسطین، طرح نامه حاضر درصدد برآمده است تا به بررسی تحقق جنایت نسل‌زدایی در فلسطین از منظر حقوق بین‌الملل بپردازد.

^۱ Genocide

^۲ برای نمونه بنگرید به عزیزی، ستار (۱۳۸۶)، عناصر جنایت نسل‌زدایی در رأی ۲۶ فوریه ۲۰۰۷ دیوان بین‌المللی دادگستری و رویه دادگاه‌های ویژه بین‌المللی کیفری، مجله حقوقی بین‌المللی، شماره ۳۶، ص ۱۰.

^۳ برای نمونه بنگرید به صادقی، مهدی رضا (۱۴۰۳)، «امکان‌سنجی ارتکاب نسل‌کشی در غزه توسط اسرائیل در پرتو عملیات طوفان الاقصی (۷ اکتبر ۲۰۲۳)»، مطالعات حقوقی، شماره ۱، ص ۲۵۹.

^۴ Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide, 9 December 1948, 78 UNTS 277.

^۵ Schabas, William (2000). Genocide in International Law: The Crimes of Crimes, Cambridge University Press, p. 14.

^۶ شریفی، محسن (۱۳۹۰)، ارکان نسل‌زدایی در پرتو اسناد و رویه قضایی بین‌المللی، تعالی حقوق، شماره ۱۵، ص ۷۱.

^۷ Jovanovic, Aleksandra (2021). "Actus reus' and 'Mens rea' international criminal delagenocide", Politics and Security, No. 3, p. 3.

^۸ Rome Statute of the International Criminal Court (ICC), UN Doc. A/CONF.183/9 (1998), Art. 6.

^۹ یاقوتی، ابراهیم و بهلولی، عزیزه (۱۳۹۸)، «مجازات جرم نسل‌کشی در دیوان بین‌المللی کیفری و دیوان‌های رواندا و یوگوسلاوی، فصلنامه مطالعات فقه اقتصادی، شماره ۱، ص ۳.

در این باره شایسته توجه است که دیوان بین‌المللی کیفری با تکیه بر جنایت علیه بشریت و جنایت جنگی مبادرت به صدور قرار بازداشت نتانیاها و گالانت ورزیده^۱ و قطع نظر از جنایت نسل‌زدایی صادر شده است. مطابق با تعهدات بین‌المللی و همسو با رویه قضایی بین‌المللی (از جمله دیوان بین‌المللی کیفری برای رواندا)^۲، تحقق جنایت نسل‌زدایی در فلسطین مستلزم آن است که علیه گروه نژادی، قومی، مذهبی یا ملی باشد؛ رکن مادی جنایت یعنی یکی از اعمال مندرج در ماده ۲ کنوانسیون منع و مجازات جنایت نسل‌زدایی که در ماده ۶ اساسنامه رم نیز منعکس شده است ارتکاب یافته باشند و باید با قصد خاص نابودی تمام یا قسمتی از آن گروه قومی، ملی، نژادی یا مذهبی باشد.^۳

از این رو، نخست به فلسطینیان به عنوان گروه تحت حمایت پرداخته می‌شود و سپس به رکن مادی و پس از آن به قصد خاص در سیاق وضعیت فلسطین تمرکز می‌شود.

۱. فلسطینیان به عنوان گروه تحت حمایت

ماده ۲ کنوانسیون منع و مجازات جنایت نسل‌زدایی^۴ و ماده ۶ اساسنامه دیوان بین‌المللی کیفری،^۵ مصادیق گروه‌های مورد حمایت را احصاء کرده‌اند و تعریفی از آن‌ها ارائه نداده‌اند. اصول راهنمایی نیز در این باره ارائه نشده است.^۶ دیوان بین‌المللی کیفری برای رواندا تفسیر کرده است که کنوانسیون در صدد آن است تا از گروه‌های دائمی و نسبتاً پایدار حمایت کند^۷ و این چهار گروه به قید حصر بیان شده‌اند.

دیوان بین‌المللی کیفری برای رواندا در پرونده آکاپسو، در سال ۱۹۹۸ این گونه نظر داده است که گروه ملی، اجتماعی از مردم هستند که با تابعیت مشترک، با یکدیگر پیوند حقوقی دارند و مجموعه‌ای از حقوق و وظایف متقابل دارند. گروه قومی، گروهی است که اعضای آن دارای زبان و فرهنگ مشترکی باشند. گروه نژادی، بر اساس صفات جسمانی وراثتی شناخته شده است. یعنی قطع نظر از عوامل زبانی، فرهنگی، ملی یا مذهبی، اغلب با مناطق

¹ See <https://www.icc-cpi.int/news/situation-state-palestine-icc-pre-trial-chamber-i-rejects-state-israels-challenges>

² Statute of the International Criminal Tribunal for Rwanda (ICTR) Updated Statute, (2002). 14 August, Art. 2.

³ متاجی، محسن (۱۳۹۴)، بررسی عنصر روانی جنایت نسل‌زدایی در پرتو رأی دیوان بین‌المللی دادگستری در قضیه کرواسی علیه صربستان، فصلنامه مطالعات بین‌المللی پلیس، شماره ۲۳، صص ۱۱۷ و ۱۱۹.

⁴ Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide, 9 December 1948, 78 UNTS 277, Art. 2.

⁵ Rome Statute of the International Criminal Court (ICC), UN Doc. A/CONF.183/9 (1998), Art. 6.

⁶ صادقی، پیشین، ص ۲۶۵.

⁷ International Criminal Tribunal for Rwanda (2000). Prosecutor v. Musema, Case No. ICTR-96-13-T, Judgment, Para. 162.

جغرافیایی شناسایی می‌شود و گروه مذهبی، گروهی است که اعضای آن دارای مذهب مشترک یا دست کم، باورهای مشترک باشند.^۱

در این راستا، کمیته رفع تبعیض نژادی^۲ بیان داشت که است که خود هویت یابی در شناسایی گروه‌ها بسیار حائز اهمیت است.^۳

در خصوص فلسطین، با توجه به این که اشخاص خود را فلسطینی می‌دانند؛ پیوند حقوقی، سیاسی و معنوی دارند؛ مشترکات زیادی نظیر فرهنگ و تاریخ دارند، از این رو هویتی مشترک در آن‌ها وجود دارد و بنابراین تردیدی باقی نمی‌ماند که آن‌ها به عنوان یک گروه تحت حمایت به آن گونه که در کنوانسیون منع و مجازات جنایت نسل‌زدایی و نیز اساسنامه رم مطرح شده است دانسته می‌شوند.^۴

مردم غزه که تابعیت فلسطین را دارند یک گروه ملی هستند؛ حتی می‌شود آنان را گروه‌های، قومی، نژادی و مذهبی هم دانست. چه این که عمدتاً مسلمان هستند، دارای زبان مشترک عربی و فرهنگی مخصوص به خود هستند و در یک منطقه جغرافیایی زندگی می‌کنند. از این رو، طبق هر ضابطه‌ای که به پیش رویم در این که مردم فلسطین، گروه تحت حمایت به موجب کنوانسیون منع و مجازات جنایت نسل‌زدایی و ماده ۶ اساسنامه دیوان بین‌المللی کیفری هستند تردیدی وجود ندارد.

۲. رکن مادی جنایت نسل‌زدایی در فلسطین

متأسفانه آمار رسمی دقیقی وجود ندارد ولی مطابق با آماری که «دفتر سازمان ملل متحد برای هماهنگی امور بشردوستانه»^۵ در ۱۵ ژانویه ۲۰۲۴ میلادی ارائه کرده است، بیش از ۲۴ هزار نفر شهید، ۶۰۸۳۴ نفر مصدوم، ۸۵ درصد مردم غزه، آواره و ۶۰ درصد خانه‌ها در غزه تخریب شده یا خسارت دیده‌اند. ۲ میلیون و دویست هزار نفر در معرض خطر فوری قحطی قرار گرفته‌اند. مشکل دسترسی به آب سالم به ویژه در شمال غزه وجود. صد درصد دانش‌آموزان از تحصیل محروم شده‌اند و در نتیجه محاصره همه جانبه زمینی، دریایی و هوایی دسترسی عملی به

^۱ International Criminal Tribunal for Rwanda (1998). Prosecutor v. Akayesu, Case No. ICTR-96-4-T, Judgment, Paras. 512-515.

^۲ Committee on the elimination of racial discrimination (CERD).

^۳ Committee on the elimination of racial discrimination (CERD), General Recommendation VIII, Identification with a Particular Racial or Ethnic Group, Art. 1, paras. 1 & 4.

^۴ صادقی، پیشین، صص ۲۶۷ و ۲۶۸.

^۵ United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA)

امکانات اولیه زندگی نظیر غذا و انرژی بسیار دشوار و حتی در مواقعی غیرممکن شده است. در این خصوص، ترک فعل‌هایی نظیر فراهم نکردن زمینه درمان مصدومان نیز صورت گرفته‌اند.^۱

دبیر کل سازمان ملل متحد (گوئترش)، آن چه را در غزه رخ داده، بحران بشریت دانسته است. فدراسیون بین‌المللی حقوق بشر، عملیات نظامی رژیم صهیونیستی در غزه را فجیع‌ترین عملیات کشتار علیه فلسطینیان اعلام کرده است. رئیس سازمان بهداشت جهانی، خطاب به اعضای شورای امنیت گفته است که هیچ شخص و مکانی در غزه، امنیت ندارد.

نیروهای رژیم صهیونیستی، دست به قتل، ایراد صدمه شدید نسبت به تمامیت جسمی و اعمالی شده‌اند که منجر به نابودی گروهی است. سطح گسترده نابودی‌ها و محاصره عمومی، نیازهای اسلامی نظیر آب، غذا و امکانات پزشکی، مؤید تحقق جنایت نسل‌زدایی در فلسطین است.

بنابراین رکن مادی قتل اعضای گروه برای تحقق نسل‌زدایی اعمال از فعل و ترک فعل ارتکاب پیدا کرده و اکنون لازم است قطعه سوم پازل، یعنی قصد (رکن معنوی جنایت)، بررسی شود.

۳. رکن معنوی جنایت نسل‌زدایی در فلسطین

در ماده ۶ اساسنامه رم، سوء نیت عام یعنی عمد در ارتکاب عمل غیرقانونی و سوء نیت خاص یعنی حالت ذهنی متهم که بیانگر و ناظر بر هدف نابودسازی کلی یا بخشی از یک گروه ملی، قومی، نژادی و مذهبی است باید محرز شود.^۲ قصد خاص مد نظر یعنی قصد نابودی تمام یا قسمتی از یک گروه ملی، نژادی، قومی یا مذهبی وجود داشته است یا خیر.^۳ با توجه به این که کمیسیون مستقلی برای ارزیابی و احراز جنایت نسل‌زدایی در فلسطین ایجاد نشده است، بررسی ارکان جنایت باید بر اساس گزارش‌ها یا اظهارات مقامات رسمی در پرتو رویه قضایی و دکترین حقوقی صورت بگیرد و تحلیل شود.

نخست وزیر رژیم صهیونیستی، بنیامین نتانیاهو، آشکارا خطاب به سربازان رژیم صهیونیستی خواستار کشتار خشن و گسترده و نابودی فلسطینیان شده است.^۴

^۱ https://www.ochaopt.org/content/hostilities-gaza-strip-and-israel-reported-impact-day-100?_gl=1*7bgmdg*_ga*NTUwNTgwODc4LjE3Mzg4MjI2NTg.*_ga_E60ZNX2F68*MTczODMxODMzNi4zLjEuMTczODMxODY1NC42MC4wLjA.

^۲ Rome Statute of the International Criminal Court (ICC), UN Doc. A/CONF.183/9 (1998), Art. 6.

^۳ فضائی، مصطفی و ستایش پور، محمد (۱۳۹۹)، «تفسیر ایستای دیوان بین‌المللی دادگستری در احراز مسئولیت نسل‌زدایی: واکاوی قضیه کرواسی علیه صربستان (۲۰۱۵)»، مطالعات حقوق عمومی، شماره ۱، صص ۳۴۴ و ۳۴۵.

^۴ Sarajevo Times (2023). Israeli PM tried to justify the killing of Palestinians: remember what our bible says, October 29. At <https://sarajevotimes.com/israeli-pm-tried-to-justify-the-killing-of-palestinians-remember-what-our-bible-says/>

مطابق با ماده ۳۰(۲)ب) اساسنامه دیوان بین‌المللی کیفری، در وضعیتی که شخص نسبت به نتیجه‌ای از عمل، قصد ایجاد نتیجه را داشته باشد یا آگاه باشد این نتیجه، متعاقب عمل صورت می‌پذیرد.^۱ وزیر دفاع رژیم صهیونیستی، گالانت، تصریح داشته است که علیه حیوانات می‌جنگیم.^۲ رئیس جمهور رژیم صهیونیستی، اسحاق، صریحاً تفکیکی میان نظامیان و غیرنظامیان قائل نشده است و چنین تفکیک‌هایی را لفاظی خوانده است. وزیر امنیت ملی رژیم صهیونیستی، به طور واضح تصریح داشته است که نابودسازی حماس شامل جشن گیرندگان، حامیان و کسانی که شیرینی توزیع می‌کنند نیز می‌شود. بنیانگذار حزب راست گرای رژیم صهیونیستی، خواستار نابودی کامل غزه شده است.^۳

دیوان بین‌المللی کیفری برای یوگسلاوی سابق، در این خصوص اظهار داشته است که قصد نسل‌زدایی می‌تواند تمایل به از بین بردن تعداد بسیار زیادی از اعضای یک گروه تحت حمایت یا تمایل به نابودسازی تعداد محدودتری از اعضای این گروه‌ها که انتخاب آنان به خاطر تأثیری که نابودی این تعداد محدود بر بقای گروه دارد، صورت بگیرد. بن کیرنان، مدیر مؤسس برنامه نسل‌زدایی کامبوج و برنامه مطالعات نسل‌زدایی در دانشگاه ییل: بمباران رژیم صهیونیستی به غزه را کورکورانه خوانده است. گرچه او برای نسل‌زدایی آستانه بالاتری قائل است. دیوید سیمون، مدیر برنامه مطالعات نسل‌زدایی در دانشگاه ییل: «رژیم صهیونیستی به صراحت گفته است که می‌خواهد حماس را نابود کند». گرچه او، حماس را گروه قومی، ملی، نژادی و مذهبی ندانسته است.

کمیساریای عالی حقوق بشر سازمان ملل متحد،^۴ اعلام کرده است که مردم فلسطین در معرض خطر جدی نسل‌زدایی هستند. افزون بر این، تصریح داشته‌اند که رژیم صهیونیستی از تجهیزات نظامی قدرتمند با تأثیرات ذاتی بی‌هدف و کورکورانه استفاده می‌کند. راز سگال، مسئول برنامه مطالعات نسل‌زدایی در دانشگاه استاکتون، وضعیت فلسطین را نمونه بارز نسل‌زدایی دانسته است. از این رو، قصد خاص رژیم صهیونیستی بر نابودسازی تمام یا دست کم، قسمتی از فلسطینیان به مثابه گروه تحت حمایت، قابل احراز است.

نتیجه‌گیری

طرح‌نامه حاضر کوشیده است تا به بررسی تحقق جنایت نسل‌زدایی در فلسطین از منظر حقوق بین‌الملل بپردازد. در این راه با توجه به نکات مطروحه در فوق نشان داده شده است که فلسطینیان به عنوان گروه مورد حمایت به آن گونه که در کنوانسیون ۱۹۴۸ منع و مجازات جنایت نسل‌زدایی و نیز اساسنامه دیوان بین‌المللی کیفری مطرح

¹ Rome Statute of the International Criminal Court (ICC), UN Doc. A/CONF.183/9 (1998), Art. 30(2)(b).

² Morocco World news (2023). Israel defense minister calls Palestinians 'human animals' amid Israeli aggression, October 9. At <https://www.moroccoworldnews.com/2023/10/358170/israel-defense-minister-calls-palestinians-human-animals-amid-israeli-aggression>

³ The New Arab (2023). "What have Israeli Officials Said about Palestinians in Gaza?" October 2023. At <https://www.newarab.com/news/what-have-israeli-officials-said-about-palestinians-gaza>

⁴ OHCHR

شده است دانسته می‌شوند. افزون بر این، رکن مادی نیز محقق شده و با توجه به اظهارات مقامات رژیم صهیونیستی، تردیدی در قصد خاص آنان برای نابودسازی فلسطینیان و به ویژه مردم غزه باقی نمی‌ماند. از این رو، جنایت نسل‌زدایی محقق شده است و اجتناب محاکم بین‌المللی به ویژه دیوان بین‌المللی کیفری در خصوص احراز این جنایات به عنوان جنایت نسل‌زدایی، خود، گویای تفوق سیاست بر حقوق و وجود مناسبات هژمونیک است که مسبوق سابق هم می‌باشد.

ب. **سوابق دانشی:** تاریخچه موضوع و سوابق نظری و دانشی موجود در این زمینه چیست و جایگاه موضوع حاضر کجاست؟ تا زمان نگارش طرح نامه حاضر، مطالب و آثار نه چندان کمی در خصوص جنایت نسل‌زدایی منتشر شده‌اند که در هر یک بر بعدی از آن یا منطقه‌ای خاص یا رأیی مشخص تمرکز گردیده است و این در حالی است که در طرح نامه حاضر بر موضوع بررسی تحقق جنایت نسل‌زدایی در فلسطین از منظر حقوق بین‌الملل، نظر دوخته شده است.

ج. **موارد نوآوری:** ضمن بیان دانش موجود، نوآوری طرح‌نامه بطور واضح و روشن تعیین شود. در طرح نامه حاضر، به بررسی تحقق جنایت نسل‌زدایی در فلسطین تمرکز شده است و این مطالعه موردی فلسطین به ویژه پس از عملیات طوفان الاقصی، در دیگر آثار منتشر شده بررسی نشده است.

د. **فرایند:** فرایندی که در آن فرضیه/ایده/مدل / نظریه حاصل شده است، بطور دقیق شرح داده شود. با توجه به وقایع صورت گرفته در فلسطین و به طور خاص در غزه، فرضیه تحقق ارکان جنایت نسل‌زدایی در فلسطین مطرح شد. به دنبال آن بررسی صورت گرفت و در نهایت فرضیه راستی آزمایی و صحت آن در طرح نامه تأیید شد.

ه. **منابع:** فهرست منابعی که در متن ارجاع داده شده است، آورده شود.

فارسی

کتاب و مقالات:

- شریفی، محسن (۱۳۹۰)، ارکان نسل‌زدایی در پرتو اسناد و رویه قضایی بین‌المللی، تعالی حقوق، شماره ۱۵.
- صادقی، مهدی رضا (۱۴۰۳)، «امکان‌سنجی ارتکاب نسل‌کشی در غزه توسط اسرائیل در پرتو عملیات طوفان الاقصی (۷ اکتبر ۲۰۲۳)»، مطالعات حقوقی، شماره ۱، ۲۵۷-۲۸۸.
- عزیزی، ستار (۱۳۸۶)، عناصر جنایت نسل‌زدایی در رأی ۲۶ فوریه ۲۰۰۷ دیوان بین‌المللی دادگستری و رویه دادگاه‌های ویژه بین‌المللی کیفری، مجله حقوقی بین‌المللی، شماره ۳۶، ۳۴-۹.
- فضائی، مصطفی و ستایش‌پور، محمد (۱۳۹۹)، «تفسیر ایستای دیوان بین‌المللی دادگستری در احراز مسئولیت نسل‌زدایی: واکاوی قضیه کرواسی علیه صربستان (۲۰۱۵)»، مطالعات حقوق عمومی، شماره ۱، ۳۳۳-۳۵۱.

- متاجی، محسن (۱۳۹۴)، بررسی عنصر روانی جنایت نسل‌زدایی در پرتو رأی دیوان بین‌المللی دادگستری در قضیه کرواسی علیه صربستان، فصلنامه مطالعات بین‌المللی پلیس، شماره ۲۳، ۱۲۵-۱۰۹.
- یاقوتی، ابراهیم و بهلولی، عزیزه (۱۳۹۸)، «مجازات جرم نسل‌کشی در دیوان بین‌المللی کیفری و دیوان‌های رواندا و یوگوسلاوی، فصلنامه مطالعات فقه اقتصادی، شماره ۱، ۱۳۵-۱۵۵.

ب) انگلیسی

- Committee on the elimination of racial discrimination (CERD), General Recommendation VIII, Identification with a Particular Racial or Ethnic Group.
- Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide, 9 December 1948, 78 UNTS 277.
- International Criminal Tribunal for Rwanda (2000). Prosecutor v. Musema, Case No. ICTR-96-13-T, Judgment.
- Rome Statute of the International Criminal Court (ICC). (1998).
- Schabas, William (2000). Genocide in International Law: The Crimes of Crimes, Cambridge University Press, p. 14.

خلاصه طرح‌نامه شامل همه موارد از (الف تا ه) بین ۱۰۰۰ تا ۲۵۰۰ کلمه باشد.